

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द लाल
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी

फैसला

मुद्दा :- कर्तव्य ज्यान

मुद्दा नं. ०६९-CR-०९५९

मागुलाल राजवंशीको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

जिल्ला झापा राजगढ गा.वि.स.वडा नं.३ घर भई हाल जिल्ला कारागार
कार्यालय झापामा थुनामा रहेका जालन्धर राजवंशी-----१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

जिल्ला झापा राजगढ गा.वि.स.वडा नं.३ बस्ने मालावति राजवंशी-----१

०७०-CR-००२०

जिल्ला झापा राजगढ गा.वि.स.वडा नं.३ बस्ने जालन्धर राजवंशी-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

मागुलाल राजवंशीको जाहेरीले नेपाल सरकार -----१

प्रत्यर्थी
वादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने :- माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री शम्भुराम कार्की

झापा जिल्ला, अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने :- माननीय न्यायाधीश श्री उदय प्रकाश चापागाई

माननीय न्यायाधीश श्री मोहनरमण भट्टराई

पुनरावेदन अदालत, इलाम।

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम पुनरावेदनको रोहमा दर्ता हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य तथा ठहर यस प्रकार रहेको छः-

जिल्ला झापा, राजगढ-३ स्थित पूर्व भागुडुब्बा जाने कच्ची बाटो, पश्चिम मृतककै घर, उत्तर पनि मृतककै घर, दक्षिण भान्सा घर यति चारकिल्ला भित्र आँगनमा पश्चिम दक्षिण टाउको, उत्तर गोडा रहि उत्तानो अवस्थामा मृतक सावालाल राजवंशीको मृतक लाश रहेको घटनास्थल तथा लाश जाँच प्रकृति मुचुल्का।

म जाहेरवालाको सहोदर कान्छो भाई जिल्ला झापा राजगढ ३ स्थित बुट्टावारी गाउँमा गई आफ्नो सपरिवार लिई बस्दै आएका थिएँ। भाई सावालाल मेरो घर राजगढ गा.वि.स.५ मा आई दुःख सुखको कुराकानी हुँदा जेठा छोरा जालन्धर राजवंशी सँगै जाँडरक्सी खाने, काम नगर्ने, सम्झाउँदा उल्टै मलाई कुटपीट गर्छ, श्रीमतीले पनि छोरालाई केही भन्दिन भनी गुनासो गर्ने गरेका थिए। मिति २०६७।७।२६ गतेका दिन विहान गाउँमा एक्कासी सावालाल राजवंशीलाई निजकै छोरा जालन्धर राजवंशी समेतले कुटपीट गरी घरमा नै मारेको छ भन्ने हल्ला सुनी थाहा पाई उक्त स्थानमा गै हेर्दा भाई मृत अवस्थामा रहेको लाश देखे, सोधपुछ गर्दा छोरा जालन्धर राजवंशीले नै कुटपीट गरी मारेको र झगडा हुँदाका अवस्थामा निजको श्रीमती मालावती राजवंशी समेत सोही स्थानमा रहेको, झगडा हुँदाको अवस्थामा कुनै प्रतिकार नगरी सहमती जनाएको हुँदा आमा छोराको कर्तव्यबाट मेरो भाईको मृत्यु भएको हुँदा कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको जाहेरी दरखास्त।

Irreversible cardio pulmonary arrest Following hypovoluemic shock following bowel Injury सानो आन्द्राको चोटको कारण अत्याधिक मात्रामा रगत बगी गएकोले Shock भई शरिरमा रगतको मात्रा कम हुन गई पूर्ण रुपमा Cardio pulmonary arrest भई मृत्यु भएको भन्ने व्यहोराको मेची अंचल अस्पतालको पोष्टमार्टम रिपोर्ट।

म मिति २०६७।७।२६ गते विहान ५ बजे उठी गाउँमा गई रक्सी खाई घरमा आउँदा बुवा सावालाल राजवंशी घर बाहिर बसी खाना खाई रहनु भएको थियो। मैले बुवालाई रु.५००।- माँगो बुवाले मसँग पैसा छैन दिन सकिदैन भन्दा मैले जसरी भएपनि काठमाण्डौ जानका लागी भाडा माग्दा बुवाले खाना खाँदाखाँदै उठी कुटपीट गर्न थाल्नु भयो। मैले मादक पदार्थ सेवन गरेको कारण धकेलाधकेल हुँदा हातको कुहिनाले बुवाको पेटमा ठोकियो बुवा भुईँमा ढल्नु भयो। रक्सीको सुरमा धकेलाधकेल हुँदा अन्य के कुन

चोट लाग्यो थाहा भएन। बुवा भुईमा ढलि काम्न थालेपछि मैले हार गुहार गरें। केही समयमा नै बुवाको प्राण गयो। म र मेरो बुवा बीच झगडा हेरी बसेका गाउँलेहरूले प्राण गएपछि म तथा आमा मालावती राजवंशीलाई डोरीले बाँधी कुटपीट समेत गरेपछि प्रहरी आई म तथा आमालाई नियन्त्रणमा लिई दाखिला गरेको हो। यसमा आमाको कुनै संलग्नता छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मौकामा गरेको बयान।

मृतक सावालाल राजवंशी मेरा पति हुनुहुन्छ, म मिति २०६७।७।२६ गते विहान सबेरै उठी गाउँमा पैसा सापटी खोज्न गएको थिएँ म गाउँबाट करिब ७.३० बजेको समयमा घरमा आउँदा धेरै मानिसहरू भेला जम्मा भएको देखी के भएछ भनी घरमा आउँदा छोरा जालन्धर राजवंशी रोई रहेको श्रीमान आँगनमा लडि रहेको देखी मलाई गाउँलेहरूले देखासाथ डोरीले बाँधी कुट्न थाले छोरा जालन्धरलाई पनि डोरीले बाँधी कुटपीट गरे, मेरो छोरा जालन्धर राजवंशीले रक्सी खाएर बाबुसँग पैसा माग्दा बादबिवाद भई धकेलाधकेल हुँदा छोराले हानेको चोट शरिरको के कुन ठाउँमा लागी सोही चोटको कारणबाट मृत्यु भएको हुँदा म तथा मेरो छोरा जालन्धर समेतले मिलेर मारेको भनी प्रहरीलाई जिम्मा दिँदा थाहा पाएकी हुँ। छोराले कुटपीट गरेको मैले देखिन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मालावती राजवंशीले गरेको बयान।

मृतक सावालाल राजवंशी मेरो बुवा हुनुहुन्छ। जालन्धर मेरो जेठो दाजु हो। सधैं जस्तो घर आउँदा रक्सी खाएर आउने बुवासँग भैझगडा गर्ने, यस्तैमा मिति २०६७।७।२५ गते नै घरबाट अन्यत्र जानु भई राती घरमा आउनु भएको थिएन, म मिति २०६७।७।२६ गते सबेरै उठी घर धन्दा खाना बनाउन लागे दाजु र बुवा चोकतर्फ जानु भएको थियो। बुवा घरमा आई मलाई खाना पाक्यो भनी सोध्नु भयो आज धान काट्न जानुछ भन्नु भयो मैले म नुहाएर आउँछु तपाईं खाना खँदै गर्नु भनी भने बुवा खाना खान थाल्नु भयो म पल्लो घरमा गै नुहाउन थाले विहान करिब ७ बजेतिर दाजु जालन्धर चोकबाट रक्सी खाई घरमा आई बुवालाई के गरेको भनी सोध्नु भयो बुवाले खाना खाएको भन्नु भयो र दाजु खाना खान थाल्नु भयो बुवा धान काट्नको लागी हसिया लिएर बाटोमा पुग्नु भएको थियो दाजु जालन्धर बुवा भएको ठाँउमा गै पैसा माग्न थाल्नु भयो बुवाले पैसा छैन भन्दा दाजु र बुवा बीच झगडा भयो बाटोमा हिड्ने मान्छेले छुट्याई दिनु भयो र बाबु छोरा दुवै जना आँगनमा आउनु भएको थियो। म नुहाइ सकेर घरमा आउँदा बुवा आँगनमा लडि रहेको र दाजु जालन्धर राजवंशीले अंगालो मारेको जस्तो देखि

म डरले चिच्याउँदै गाउँतर्फ गएँ, आफन्तहरु समेत आई हेर्दा बुवाको मृत्यु भई सकेको रहेछ, आमा घरमा आई सक्नु भएको थियो। पछि आमा दाजु समेतलाई गाउँलेले डोरीले बाँधी कुटपीट गरी प्रहरीको जिम्मा बुझाएका हुन मेरो बुवालाई दाजु जालन्धर राजवंशीले नै कुटपीट गरी मारेको हो। बुवालाई मार्नमा आमाको कुनै संलग्नता छैन भन्ने समेत व्यहोराको मृतकको छोरी सावित्री राजवंशीले गरेको घटना विवरण।

मिति २०६७।७।२६ गते ७.३० बजेको समयमा गाउँकै समूह बैठक भै रहेको अवस्थामा बुवालाई दाजु जालन्धर राजवंशीले कुटेर मान्यो भनी निजको छोरी सावित्री राजवंशीले बताएकोले वारदात स्थलमा गई हेर्दा सावालाल राजवंशी आफ्नै घरको आँगनमा उत्तानो अवस्थामा मृत्यु भई सकेको थियो। मृतककै छोरा जालन्धर राजवंशीले मादक पदार्थ सेवन गरी आफ्नो बाबुलाई कुटपीट गरी मारेकोमा विश्वास लाग्छ, आमा मालावती राजवंशीले घरमा बाबु छोराको झगडा हुँदा हल्ला नगरेको, छोरो भागदैन समाउनु पर्दैन चाँही भनेकी हुन निजको बारेमा यकीन भन्न सक्दैन भन्ने समेत व्यहोराको कुकिल राजवंशीले गरेको घटना विवरण कागज।

मिति २०६७।७।२६ गते म वुट्टावारी चोकमा थिएँ। मृतकको छोरी सावित्री राजवंशी दौडदै आई दाजुले बुवालाई कुटेर मान्यो भनी हल्ला गरेकीले हतार हतार मृतकको घरमा जाँदा सावालाल राजवंशी आँगनमा उत्तानो अवस्थामा रहेकोले मैले मृतकको हात नाडी समाउँदा निजको धडकन नभएकोले मृत्यु भई सकेछ मृतक बाबु र निजको छोरा जालन्धर बीच पहिला पनि पटकपटक झगडा हुने गरेको थियो। बाबुलाई कुट्ने पिट्ने गर्दथे, मालावतीले कुटपीट चाही गर्दैन थिइन र सो दिन पनि कुटेको जस्तो लाग्दैन जालन्धर राजवंशीले नै कुटपीट गरी कर्तव्य गरी मारेकोमा विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुष्प अधिकारीले गरेको घटना विवरण कागज।

मिति २०६७।७।२९ गते ७.३० बजे तिर मृतककी छोरी सावित्री राजवंशीले बुवालाई दाजुले कुट्यो भनी हल्ला खल्ला गरेकीले तत्कालै सावालाल राजवंशीको घरमा जाँदा आफ्नै घरको आँगनमा उत्तानो परी मृत्यु भई सकेको अवस्थामा रहेको, जालन्धर राजवंशीले कुटपीट गरी मारेकोमा विश्वास लाग्छ र मालावती राजवंशीले चाँही कुटपीट गरे नगरेको के हो म भन्न सक्दैन भन्ने समेत व्यहोराको वस्तुस्थिती मुचुल्का।

प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १ नं. विपरित १३(३) नं. बमोजिमको कसूर गरेको हुँदा ऐ.ऐ.को १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुन र

प्रतिवादी मालावती राजवंशी छोराले कुटपीट गर्दा मार्ने ठाउँमा गै केहि नगरी हेरी रही ऐ.ऐ.को १७(३) नं.बमोजिमको कसूर गरेकोले निजलाई ऐ.ऐ. को १७(३) नं. बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अभियोग मागदावी।

मिति २०६७।७।२६ गते बिहान ७.३० बजे मैले रक्सी खाई काठमाण्डौ जान्छु रु.५००।- दिनु भनी मृतक बाबुलाई भन्दा दिन्न भनेकाले भनाभन झगडा कुटपीट भयो। बाबुले मलाई कुट्दा मैले छेक्दै गर्दा दाँया कुहनाले बाबुको पेटमा लागी भुईमा लडी वेहोस भई काम्दै गरेको बेला गाउँको एकजना महिलाले पानी खुवाई दिनु भनिन मैले पानी खुवाउन साथ बाबुको मृत्यु भएको हो वारदात हुँदा आमा थिइनन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले शुरु अदालतमा गरेको बयान।

म अघिल्लै दिन बनियानी माइत गएकी थिएँ। घटना हुँदा म घरमा थिइन। उक्त दिन बिहान ८ बजे घर पुग्दा पतिको मृत्यु भई सकेको थियो। बाबु छोराले झगडा भई धकेला धकेली भई पतिको मृत्यु भएको रहेछ। कर्तव्यमा मेरो संलग्नता छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मालावती राजवंशीले शुरु अदालतमा गरेको बयान।

मिसिल संलग्न तत्काल प्राप्त प्रमाणहरुबाट यी प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशी निर्दोश देखिएन। पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी मुलुकी ऐन, अ.व. ११८ को देहाय २ बमोजिम थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु र प्रतिवादी मालावती राजवंशीको हकमा पछि बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी मुलुकी ऐन, अ.व. ११८ को देहाय ५ र १० बमोजिम रु.५,०००।- नगद धरौट वा सो बराबरको जेथा जमानत दिए लिई मुद्दाको पुर्पक्षको निमित्त तारेखमा राख्नु दिन नसके अ.व. २१ नं. बमोजिम थुनुवा पुर्जि दिई थुनामा राख्नु भन्ने मिति २०६७।८।१४ गतेको थुनछेक आदेश।

मिति याद भएन, बिहानको ८ बजे तिर सवालाललाई मान्यो भनि निजको छोरी सावित्रिले हल्ला गरेपछि म घटना स्थलमा गई हेर्दा घरको आँगनमा मृतक लाश देखेको हुँ, प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले धकेलेर हो वा मुक्काले हो मारेको भनी सावित्रिले भनेको हो कस्ले मान्यो मलाई थाहा छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मालावती राजवंशीका साक्षी नेमचन राजवंशीले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।

मिति २०६७।७।२६ गते बुवा सावालाल पसलबाट घरमा आउनु भयो। म भात पकाउँदै थिएँ। धान काट्न बुवा र म जानुपर्ने हुँदा बुवालाई भात खान दिएर म नुहाउन गएँ। म नुहाउन गएपछि दाजु जालन्धर घरमा आए। दाजुले बुवासँग पैसा माग्दा बुवाले

अहिले छैन भन्नु भयो। पैसा मागेको विषयमा बुवा र दाजु ठेलाठेल गर्नु भयो, त्यसपछि बुवालाई घर हिड्नु भनेर दाजुले घर लिई गए। म नुहाउँदै घरमा के गरे भनि हेर्न जाँदा दाजु र बुवा अंगालो मारे जस्तो देखे। आफु छुट्याउन नसक्ने भएकोले गाउँमा गई खबर गरी आउँदा अरु मानिसहरुले मरि सकेछ भने मैले हेर्दा पनि बुवालाई मृत अवस्थामा देखें मेरो बुवालाई दाजु जालन्धर राजवंशीले कुटपीट गरी मारेको हो घटना विवरण कागजमा भएको सही छाप र व्यहोरा मेरो हो भन्ने समेत व्यहोराको अनुसन्धानको क्रममा बुझिएकी सावित्री राजवंशीले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले आफ्नो बाबुलाई कुटपीट गरी मारेको भन्ने कुरा मैले मृतकको छोरी सावित्री राजवंशीबाट सुनेको हुँ, प्रतिवादी मालावती घटनास्थलमा थिइनन् भन्ने समेत व्यहोराको अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका अमृतलाल राजवंशीले शुरू अदालतमा गरेको बकपत्र।

मैले मेरो भाई सावालालको मृत्यु भएको भन्ने हल्ला सुनी घटनास्थलमा जाँदा प्रहरीले प्रतिवादी मालावती र प्रतिवादी जालन्धरलाई पक्राउ गरी सकेको थियो। घटनास्थलमा म पछि मात्र पुगेको हुँदा कसले के कसरी सावालाला राजवंशीलाई मारेको हो, म भन्न सकिदैन। मैले दिएको जाहेरी दरखास्तको व्यहोरा र सही छाप समेत मेरो हो भन्ने समेत व्यहोराको जाहेरवाला मागुलाल राजवंशीले शुरू जिल्ला अदालतमा गरेको बकपत्र।

प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मौकामा र अदालतमा समेत बयान गर्दा मृतक र आफू बीच विवाद भै धकेलाधकेल हुँदा मृतकको शरीरको के कुन ठाउँमा चोट लाग्न गै मृतक सावालालको मृत्यु भयो भनी बयान गर्दै घटनामा प्रतिवादी मालावती संलग्नता नभएको भनी बयान गरेको पाइन्छ। त्यसै गरी प्रतिवादी मालावती राजवंशीले मौका र अदालतमा गरेको बयानमा प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी र मृतक बीच विवाद भै धकेलाधकेल हुँदा मृतकको मृत्यु भएको र सो घटना हुँदा आफू घटनास्थलमा नभएको भनी बयान गरेको देखिन्छ। मृतक र प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी बीच झगडा भएको देख्ने प्रत्यक्षदर्शी मृतककी छोरी सावित्री राजवंशीले समेत मौकामा कागज गर्दा र अदालतमा आई बकपत्र गर्दा उक्त मौकाको कागजलाई समर्थन गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ। यसै गरी जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा मैले सुनेको आधारमा जाहेरी दिएको भनी व्यहोरा लेखाएको पाइन्छ। यसरी उल्लेखित मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट यी प्रतिवादी

जालन्धर राजवंशी र मृतक बीच बाबु छोराको नाता रहेको देखिएको मृतकलाई मार्नुपर्ने सम्मको इवि मनसाय रहेको भन्ने समेत पुष्टि भएको देखिएन। प्रतिवादी जालान्धरसँगको विवादमा धकेलाधकेल हुँदा मृतकको मृत्यु भएको देखिँदा प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुन्छ। प्रतिवादी मालावतीको हकमा विचार गर्दा यी प्रतिवादी र मृतक सावालाल पति पत्नीको नाता रहेको मृतक सावालाल राजवंशी र प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी बीच झगडा हुँदाका अवस्थामा मृतकको श्रीमती सोही स्थानमा रहेको कुनै प्रतिकार नगरी मृतकको मृत्यु भएकोले यी प्रतिवादी उपर मृतकका दाजुको जाहेरी परेकोमा बुवाको प्राण गई सकेपछि मात्र आमा मालावती राजवंशी घटनास्थलमा आई पुग्नु भएको घटनामा आमाको कुनै संलग्नता नरहेको भनी प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मौकामा र अदालतमा बयान गरेको र मृतक तथा यी प्रतिवादीकी छोरीले आमा वारदात घटनास्थलमा नभएको घटनामा आमाको संलग्नता नरहेको कुरा मौकामा र अदालतमा आई बकपत्र गर्दा सावित्री राजवंशीले लेखाई दिएको, घटना विवरणका मानिस कुकिल राजवंशी, पुष्प अधिकारी लगायतका मानिसहरुले घटनामा यी प्रतिवादीको संलग्नता भएको भन्न लेखाउन नसकेबाट प्रतिवादी मालावती राजवंशीले मौकामा र अदालतमा गरेको इन्कारी बयान समर्थन हुन आएबाट प्रतिवादी मालावती राजवंशी उपरको अभियोग दावी पुष्टि नहुँदा निजले सफाई पाउने ठहर्छ भन्ने शुरु झापा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।३।२१ गतेको फैसला।

मैले अधिकार प्राप्त अधिकारी र अदालतमा समेत जुन परिस्थितीबाट घटना घट्न गयो सो परिस्थिती र घटनाका सम्बन्धमा जस्ताको तस्तै बयान गरेको हुँ। मैले आफ्ना पितालाई काठमाण्डौ जानु पन्यो रु.५००।- दिनुहोस भनी जिद्धि गर्नु नै मेरो अपराध होइन। मैले रकम माग्नासाथ खाना खाँदै गरेका पिताजीले खाना खान नै छाडी झम्टेर मलाई कुटपीट गर्न लाग्दा धकेला धकेल भएको हो। धकेला धकेल हुँदा कुन ठाउँमा के ले लाग्न गयो वा के भएर हो पिता लड्नु भयो। पिता लडी काम्दै गर्दा एकजना छिमेकी आई पानी दियो। पानी खानासाथ पिताजीको निधन भयो। यसरी सामान्य वादविवाद र धकेला धकेल भई कुहिनाले पेटमा लागी वा नलागी निज लड्नु भई निधन भएका कारण उक्त घटना भवितव्यबाट भएको हो। मेरो पिताजीलाई मार्नेसम्मको केही पनि झै झगडा रिसइवी इत्यादि थिएन, छैन। तसर्थ घटना घट्दाको परिस्थितीको बारेमा जस्ताको तस्तै बयान गरेको एवं मिसिल संलग्न अन्य कागजातहरु अध्ययन गर्दाका अवस्थामा मबाट

मनसायपूर्वक वा आवेशमा आई कर्तव्यबाट मृत्यु नभई भवितव्यबाट मृत्यु भएको हुँदा मलाई आवेश प्रेरित हत्यामा सजाय गर्ने गरी भएको शुरु झापा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।३।२१ गतेको फैसला बदर गरी मृतकको मृत्यु भवितव्यबाट भएको हुँदा भवितव्य सम्मको सजाय गरी पाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीको पुनरावेदनपत्र।

शुरु झापा जिल्ला अदालतको फैसलामा मुलतः मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको १३(३) र १४ नं.बीचको अर्थ फरक नगरी तथ्यको विश्लेषण बिना केवल घटी सजाय ठहर गरेको र मृतककी आमा भएको मात्र कारणलाई सफाई दिने भावनाबाट प्रेरित भई मनोगत आधारमा निर्णय भएको पाइन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा मृतकसँग पैसा माग्ने विषयमा प्रतिवादीको झगडा भएको एक जना व्यक्तिले छुट्याए पछि पनि आगनमा प्रतिवादीले कुटपीट गरेको कारण मृतकको मृत्यु भएको तथ्य मिसिलबाट देखिन्छ भने मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारण irreversible cardio pulmonary arrest following hypovoluemic shock following bowel injury भन्ने देखिएबाट पनि प्रतिवादीको कुटपीटको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि भएको अवस्था छ। प्रतिवादीले तत्काल उठेको रिस थाम्न नसकी फ्याट्ट पिट्दा खुत्रुकै प्रतिवादीका बाबु मृतकको मृत्यु भएको भन्ने वारदातको प्रकृति उल्लेख पनि गर्न सकेको छैन। प्रतिवादीले पैसा मागेको विषयमा मृतकले एउटा बाबुको हैसियतले पैसा छैन भनेको सामान्य अवस्थामा प्रतिवादी आवेशमा आउनु पर्ने गरी आत्म नियन्त्रण गुमाउने सम्मको अवस्था पनि देखिदैन। प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशीले अभियोग मागदावी बमोजिम कसूर गरेको पुष्टि भई रहेको र यी प्रतिवादीले मृतक बुवालाई कुटपीट गरी मारेको अवस्थामा प्रतिवादी मालावती राजवंशी समेत घटनास्थलमा केही नगरी हेरी रहेको अवस्था देखिएकोमा प्रतिवादीहरुको कसूरको मात्रा अभियोग मागदावी बमोजिम ठहर हुनुपर्ने सम्मको भएको पुष्टि भई रहेको अवस्थामा शुरु झापा जिल्ला अदालतले प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशीलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम सजाय हुने गरी घटी सजाय गर्ने र प्रतिवादी मध्येकी मालावती राजवंशीलाई सफाई दिई गरेको फैसला बदर गरी शुरु अभियोग माग दावी बमोजिम गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनपत्र।

यसमा वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीको समेत गरी दोहोरो पुनरावेदन परेको देखिएको हुनाले शुरु झापा जिल्ला अदालतको इन्साफ विचारणीय हुँदा

मुलुकी ऐन, अ.व.२०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ नं.बमोजिम छलफलको लागी प्रत्यर्थी मालावती राजवंशीलाई झिकाई दोहोरो पुनरावेदनको व्यहोरा परस्परमा सुनाई पेशी तारेख तोकी नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०६९।३।११। गतेको आदेश।

प्रतिवादी मध्येका पुनरावेदक जालन्धर राजवंशीले मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. बमोजिमको कसूर गरेको ठहराई निजलाई सोही नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय गर्ने र प्रतिवादी मध्येकी मालावती राजवंशीले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने भनी शुरु झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।३।२१।३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।९।८ को फैसला।

मृतकलाई मार्नुपर्ने रिसईवी नभएको घातक हतियार पनि प्रयोग नभएको भनी मलाई १० वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण छ। म आवेशमा आएको नभई मृतकले नै कुटपिट गर्न खोजेपछि धकेला धकेल हुँदा मृतक लड्नु भई मृत्यू हुन पुगेको हो। आवेश प्रेरित हत्याको कसूरमा सजाय गर्ने गरी शुरु अदालत बाट भएको फैसला सदर हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला उल्टी गरी सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीको यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन।

मृतक सावालाललाई प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले कुटपिट गरी मारेको र सोकुरा प्रतिवादी मालावतीले कोही कसैलाई नभनेको हुँदा निज प्रतिवादीहरुलाई अभियोग माग दावी बमोजिम सजाय हुनु पर्नेमा शुरु जिल्ला अदालतले प्रतिवादी मालावती राजवंशीलाई सफाई दिएको र अर्का प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीलाई ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय गरेको उक्त फैसला पुरावेदन अदालतले सदर गरेको हुँदा उक्त फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरुलाई अभियोग माग दावी बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको यस अदालत समक्ष परेको पुनरावेदन।

नियमानुसार दैनिक पेसी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री गोपाल प्रसाद रिजालले प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मृतक बाबुसँग पैसा भाग्दा दिन्न भनेको कारण कुटपिट गरी ज्यान मरेको कुरा स्वीकार गरी अदालतको बयानमा उल्लेख गरेकै आधारमा ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. आकर्षित हुने होइन। प्रतिवादी मालावती

राजवंशी वारदातस्थलमा उपस्थित रहेको कुरा मिसिल संलग्न कागजबाट प्रमाणित भैरहेको स्थितिमा निजलाई सफाई दिने र प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीलाई १० वर्ष कैद हुने ठहर गरेको शुरु फैसलालाई सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला बदर गरी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पाउँ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो।

बहस जिकिर सुनी पुनरावेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।९।८ को फैसला मिले नमिलेको के रहेछ, पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ सक्दैन सो विषयमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो।

यसमा प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी उपर मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसूरमा ऐ. १३(३) नं. र प्रतिवादी मालावती राजवंशीलाई ऐ. १७(३) नं. बमोजिम सजाय गरी पाँउ भन्ने माग दावी लिई अभियोगपत्र दायर भएकोमा प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशीलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद हुने र प्रतिवादी मालावती राजवंशीले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहर गरेको शुरुको फैसलालाई सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०६९।९।८ मा भएको फैसला उपर चित्त नुबुझी वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशीको यस अदालत समक्ष पुनरावेदन परी निर्णयार्थ पेश भएको रहेछ ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादीहरूको कुटपीटका कारण सवालालको मृत्यु भएको भन्ने निजहरू उपरको किटानी जाहेरी, सानो आन्द्राको चोटको कारण अत्याधिक मात्रामा रगत बगी गएकोले Shock भई पूर्ण रुपमा Cardio-Pulmonary arrest भै मृत्यु भएको भन्ने मृतकको पोष्टमार्टम रिपोर्ट र प्रतिवादीहरूको बयान समेतका कागजात बाट मृतक सावालाल राजवंशीको मृत्यु स्वाभाविक नभई अस्वाभाविक रुपमा भएको तथ्यमा विवाद रहेन।

अब पुनरावेदक प्रतिवादीको उक्त कसूर अपराधमा के कस्तो संलग्नता रहेछ भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले अधिकार प्राप्त अधिकारी र अदालत समक्षको बयानमा मिति २०६७।७।२६ गते बिहान म सबै उठी गाउँघरमा गई रक्सी खाएर घरमा फर्किदा बुबा घर बाहिर बसी खाना खाई रहनु भएको थियो।

मैले काठमाडौं जान भनी रु. ५००।- माग्दा बुबाले मसँग छैन दिन सक्दिन भन्नु भयो । जसरी पनि चाहियो भनेपछि बुबाले खाना खाँदा खाँदै उठी म माथी कुटपिट गर्नु थाल्नु भयो। मैले रक्सी सेवन गरेकोले धकेला धकेल हुँदा मेरो कुँहिनाले बुबाको पेटमा ठोकियो। बुबा भूँईमा ढल्नु भयो र काम्न थाल्नु भयो। मैले बुबालाई पानी खुवाए। मैले हार गुहार गरेपछि गाउँका अरु मानिसहरु आई मलाई नै घेरे, केही समयमा बुबाको प्राण गयो। आमा पनि उक्त स्थानमा आई पुग्नु भयो। यसमा आमाको कुनै संलग्नता छैन। मार्ने नियत थिएन। रक्सीको नशाका कारण धकेला धकेल हुदाँ बुबाको मृत्यु भएको हो भन्ने समेत व्यहोरा उल्लेख गरी बयान गरेको देखियो।

त्यसै गरी प्रतिवादी मध्येकी मालावती राजवंशीले मौकाको बयान र अदालत समक्षको बयानमा म घरमा नभएको बेलामा बाबु छोराबीच विवाद भई धकेला धकेल भई मृतक भूँईमा लडन गई चोट लागी सोही चोटका कारण मृतकको मृत्यु भएको भन्ने कुरा सुनी थाहा पाएको हो। म घरमा आउदा पतिको मृत्यु भै सकेको थियो। कर्तव्यमा मेरो संलग्नता छैन भनी आफ्नो बयान व्यहोरामा उल्लेख गरेको देखिन्छ ।

घटनाका प्रत्यक्षदर्शी सावित्री राजवंशीले मौकामा गरेको कागज र शुरु अदालतमा गरेको बकपत्रमा वारदातको समयमा प्रतिवादी मालावती राजवंशी सो ठाउँमा नभएको र पछि आएको हो। मृतकको मृत्यु प्रतिवादी मध्येका जालन्धर राजवंशीको कुपटपिटका कारण भएको हो भनी लेखाई दिएको पाइन्छ। त्यसैगरी मृतकको मिसिल संलग्न शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारण Irreversible Cardio Pulmonary arrest Following hypovoluemic Shock following bowel Injury भनी उल्लेख भएबाट मृतकको मृत्यु कुटपीटको चोटका कारण भएको भन्ने देखिन आयो।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी लाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३)नं. र प्रतिवादी मालावती राजवंशी लाई ऐ.१७(३)नं. बमोजिमको सजायको माग दावी रहेको मा पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी लाई ऐ. १४ नं. बमोजिम १०वर्ष कैद हुने र प्रतिवादी मालावती राजवंशी लाई सफाई दिने गरी शुरु जिल्ला अदालत बाट भएको फैसला पुनरावेदन अदालत बाट सदर भएको देखियो। ज्यान सम्बन्धी अपराधमा ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३)नं.को प्रयोग हुन र सो बमोजिमको दावी पुष्टि हुनका लागि अपराधको योजना, तयारी, उद्योग र अपराध घटित हुनु जस्ता क्रियाकलापहरुको विद्यमानता रहेको देखिनु पर्दछ । यस्तो अपराधमा

कर्ताको अपराधिक मनसाय र कार्य प्रमाणीत हुन जरूरी हुन्छ । कर्ताले आफुले गरेको कार्यको पूर्व ज्ञान वा जानकारी राखी आफु एकलै वा सहयोगीहरूको मत सल्लाह वा मदतबाट त्यस्तो कार्य गरी अपराधले पूर्णता पाएको स्थिति रहन जान्छ । प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी समेतको बयान, प्रत्यक्षदर्शीको भनाई, मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदन समेतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट ज्यानै मार्ने उद्देश्यले पूर्व तयारीका साथ वारदात घटन गएको देखिन आएन । मृतक उपर कुनै प्रकारको घातक हतियार प्रयोग भएको समेत देखिन आउदैन । प्रतिवादीहरूको मृतकलाई मार्नुपर्ने सम्मको पूर्व रिसइवी रहेको र मार्ने मनसाय राखी प्रहार गरेको भन्ने तथ्य प्रमाणित हुने आधार मिसिल कागजबाट खुलेको देखिंदैन । पुनरावेदक प्रतिवादीले काठमाण्डौ जान भनि मृतकसंग पैसा मांग्दा श्रृजित परिस्थितीबाट प्रतिवादी आवेगमा आई मृतकसंग धकेला धकेल हुदा मृतक लडेपछि प्रतिवादी जालन्धर राजवंशी ले मृतक लाई पानी खुवाएको र केहि समय पछि मृतकको प्राण गएको भन्ने निजको बयान व्यहोरामा उल्लेख भएको देखिंदा यी पुनरावेदक प्रतिवादीको मृतकलाई मार्ने नै मनसाय थियो भनी न्यायको रोहमा भन्न मिल्ने स्थिति समेत देखिंएन ।

तत्काल उठेको रिस थाम्न नसकी आवेगमा आई जोखिम हतियारको प्रयोग र विष सेवन गराई कर्तव्य गरेकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, हात मुक्का प्रहार गर्दा सोही चोटका कारण कुनै व्यक्तिको मृत्यु हुन जान्छ भने ज्यान सम्बन्धि महलको १४ नं. को व्यवस्थाले त्यस्तो कसुरलाई आवेश प्रेरित हत्याको परिभाषा भित्र समेटेको देखिन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्थाले तत्काल आवेशमा आएको कारण कर्ताले आफ्नो आत्म नियन्त्रण गुमाई साधारण लाठा, ढुङ्गा, हात, मुक्काको प्रयोग गरी सोही चोटको कारणबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु हुन गएको अवस्थामा त्यस्तो कसुरलाई आवेश प्रेरित हत्याको श्रेणीमा राखेको पाईन्छ भने सो अवस्थामा त्यस्तो हत्यामा Third Party involvement रहन जाने वा अपराधका सहयोगीहरू (Accessories) समेत रहन सक्ने स्थिति सो व्यवस्था बाट देखिन आउदैन । ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अन्तर्गतको कसुर प्रमाणित भई सोही नं. बमोजिम १० वर्ष कैद भएको अवस्थामा ज्यान सम्बन्धिको महलको १७(३) नं.को कसुर समेत कायम रहन जान्छ भन्ने उक्त नं. को आसय र भावना रहेको पाईंदैन । ज्यान मार्नाको मनसायले वारदात गरी कसैको ज्यान मर्न गएको र त्यसरी ज्यान मरेकोमा ज्यान सम्बन्धीको १३ नं. बमोजिम सजाय हुने अवस्था भए मात्र ज्यान

मार्नालाई मतलबमा पस्ने अरु सहयोगीलाई सोही १७ नं. बमोजिम सजाय हुने अवस्था हुन्छ । ज्यान सम्बन्धिको महलको १४ नं.को कसुर ठहरेकोमा अर्को प्रतिवादीलाई उक्त ऐनको १७नं.को अपराध समेत ठहर्ने अवस्था हुदैन ।

यसरी पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मृतक बुबासँग काठमाडौं जान भनी रु.५००। मागेको र मृतकले दिन्न भन्दै कुटपिट गर्न आएपछि निज तत्काल आवेशमा आई सोही मौकामा उठेको रिस थाम्न नसकी मृतक बुबासँग कुटपिट हुँदा सोही चोटपीरले मृतकको मृत्यु भएको भन्ने मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट देखिन आएको हुदाँ पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला अन्यथा नभई मिलेकै देखिन आयो ।

अतः पुनरावेदक प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम कसुर गरेको ठहरी सोही नं. बमोजिम १० वर्ष कैद हुने र प्रतिवादी मालावती राजवंशीलाई सफाई दिने गरी शुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।९।८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी जालन्धर राजवंशीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत:- दिलीपराज पन्त (रा.प. द्वितीय)

कम्प्युटर टाइप गर्ने:- टेक बहादुर खड्का

इति सम्बत २०७२ साल असोज ११ गते रोज २ शुभम-----